

Сборник съдебна практика

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪДА (шести състав)

3 септември 2020 година *

„Преюдициално запитване — Член 99 от Процедурния правилник на Съда —
Съдебна компетентност по граждански и търговски дела — Регламент (ЕС) № 1215/2012 —
Компетентност на съдилищата на държавата членка, където има местоживеене потребителят —
Член 18, параграф 2 — Иск, предявен от търговеца срещу потребителя — Понятието
„местоживеене на потребителя“ — Релевантният момент за определяне на местоживеенето на
потребителя — Преместване на местоживеенето на потребителя след сключване на договора и
преди предявяване на иска“

По дело C-98/20

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Obvodní soud
pro Prahu 8 (Районен съд Прага 8, Чешка република) с акт от 27 януари 2020 г., постъпил в
Съда на 26 февруари 2020 г., в рамките на производство по дело

mBank S.A.

срещу

РА

СЪДЪТ (шести състав),

състоящ се от: М. Safjan, председател на състава, С. Toader (докладчик) и N. Jääskinen, съдии,

генерален адвокат: М. Campos Sánchez-Bordona,

секретар: А. Calot Escobar,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано
без представяне на заключение,

постанови настоящото

Определение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г. стр. 1).

* Език на производството: чешки.

- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между mBank S.A., установена в Полша банка, която извършва дейности онлайн в Чешката република чрез своя клон, и РА относно вземане, произтичащо от неплатени месечни вноски по договор за потребителски кредит.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 15 и 34 от Регламент № 1215/2012 гласят:

„(15) Правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника.
[...]

[...]

(34) Следва да се гарантира приемственост между Конвенцията [от 27 септември 1968 година относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език; 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3), Регламент (ЕО) № 44/2001 [на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74)] и настоящия регламент и за тази цел следва да се установят преходни разпоредби. Същата нужда от приемственост се прилага и по отношение на тълкуването от Съда на Европейския съюз на [посочената] конвенция [...] и на регламентите, които я заменят“.

- 4 Глава II от Регламент № 1215/2012 („Компетентност“) има два раздела. Раздел 1 („Общи разпоредби“) включва член 4, параграф 1, който гласи:

„При условията на настоящия регламент, искиове срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

- 5 Раздел 2 от глава II („Специална компетентност“) включва член 7, който предвижда:

„Срещу лице, които има местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искиове в друга държава членка:

- 1) а) по дела, свързани с договор — в съдилищата по мястото на изпълнение на въпросното задължение;
- б) за целите на настоящата разпоредба и освен ако не е договорено друго, мястото на изпълнение на въпросното задължение е:
 - в случая на продажба на стоки, мястото в държава членка, където съгласно договора са доставени стоките или е трябвало да бъдат доставени,
 - в случая на предоставяне на услуги, мястото в държава членка, където съгласно договора услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени;
- в) ако не се прилага буква б), тогава се прилага буква а);

[...]“.

6 Глава II, раздел 4 („Компетентност при потребителски договори“) от Регламент № 1215/2012 включва членове 17—19.

7 Съгласно член 17, параграфи 1 и 2 от посочения регламент:

„1. По отношение на дела във връзка с договор, сключен от лице — потребител, за цел, която може да се приеме, че е извън неговата търговска дейност или професия, компетентността се определя от настоящия раздел [...]:

- а) се отнася до договор за продажба на стоки на изплащане чрез вноски;
- б) се отнася до договор за заем, изплатим на вноски, или за всяка друга форма на кредит, предоставен за финансиране на продажбата на стоки, или
- в) във всички останали случаи, договорът е сключен с лице, което извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, където потребителят има местоживееие, или което с всички средства насочва тези дейности към тази държава членка или към няколко държави, включително тази държава членка, и договорът попада в обхвата на тези дейности.

2. Когато потребител сключи договор със страна, която няма местоживееие в държава членка, но има клон, агенция или друго представителство в някоя от държавите членки, тази страна по отношение на спорове, възникнали от дейността на този клон, агенция или представителство, се счита за имаща местоживееие в тази държава членка“.

8 Член 18, параграф 2 от посочения регламент предвижда:

„Другата страна по договора може да предяви иск срещу потребител само в съдилищата на държавата членка, където има местоживееие потребителят“.

9 Член 26, раздел 7 от глава II („Пророгация на компетентности“) гласи:

„1. Извън компетентността, която произтича от други разпоредби на настоящия регламент, компетентен е този съд на държава членка, пред който се яви ответникът. Това правило не се прилага, когато ответникът се явява, за да оспори компетентността на съда, или когато друг съд има изключителна компетентност по силата на член 24.

2. По делата, посочени в раздели 3, 4 или 5, когато притежателят на полицата, застрахованият, третото ползващо се лице по застрахователен договор, увредената страна, потребителят, работникът или служителът е ответник, преди да се признае за компетентен въз основа на параграф 1, съдът гарантира, че ответникът е информиран за правото си да оспори компетентността на съда и за последиците от явяването или неявяването си“.

10 Глава V от този регламент („Общи разпоредби“) съдържа по-специално член 62, който в параграф 1 предвижда:

„За да определи дали една страна има местоживееие в държава членка, чиито съдилища са сезирани по дело, съдът прилага вътрешното си право“.

Чешкото право

- 11 Съгласно член 11, параграф 1 от Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád (Закон № 99/1963 за Гражданския процесуален кодекс) за определянето на материалната и териториалната компетентност до приключването на производството от решаващо значение са обстоятелствата, съществували към момента на започването му. Относно териториалната компетентност член 85 от този кодекс гласи, че ако не е предвидено друго, искът се предявява пред районния съд, в района на който е постоянният адрес на ответника, когато той е физическо лице.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 12 На 21 юли 2014 г. страните в главното производство сключват по електронен път договор за потребителски кредит, съгласно който на РА, физическо лице потребител, се предоставят 50 000 CZK (чешки крони) (около 1820 EUR).
- 13 Според запитващата юрисдикция РА на няколко пъти бил в забава и не плащал дължимите по договора месечни вноски, въпреки многократните покани да изпълни задълженията си и опита на банковата институция, преди да се обърне към съда, да постигне доброволно уреждане на спора.
- 14 На 7 март 2018 г. mBank сезира запитващата юрисдикция с иск РА да бъде осъден да ѝ плати главницата, лихвите върху нея, както и капитализирана лихва.
- 15 За да обоснове компетентността на Obvodní soud pro Prahu 8 (Районен съд Прага 8, Чешка република), mBank изтъква, че следва да се счита, че РА има местоживееене в Прага (Чешка република), видно от адреса, посочен от него в молбата за отпускане на кредит и в самия договор.
- 16 Запитващата юрисдикция обаче отбелязва, че към датата на предявяване на иска РА има местоживееене на територията на Словашката република, а не на Чешката република. Всъщност всички направени опити на съответното лице да бъдат връчени съдебни документи в последната държава членка били неуспешни; освен това, информирано в съответствие с член 26, параграф 2 от Регламент № 1215/2012, то твърди, като прилага доказателства, че към датата на предявяване на иска постоянният му адрес е в Словакия, след което оспорва компетентността на сезираната чешка юрисдикция.
- 17 Макар запитващата юрисдикция да посочва, че според нея понятието „местоживееене на потребителя“ по смисъла на Регламент № 1215/2012 се отнася до местоживееенето на потребителя към датата на предявяване на иска, тя все пак пита Съда дали това действително е така и дали въпросното понятие се отнася до местоживееенето на потребителя към датата на възникване на договорното правоотношение, с други думи, в случай като разглеждания в главното производство, към датата на сключване на съответния договор за кредит.
- 18 Тази юрисдикция допълва, че разглежданият в главното производство договор не е нито за продажба на стоки на изплащане чрез вноски, нито за кредит, предоставен за финансиране на продажбата на стоки, по смисъла на член 17, параграф 1, букви а) и б) от Регламент № 1215/2012 и че според нея по силата на посочения член 17, параграф 1, буква в) би могло да става въпрос за потребителски договор само ако договорът е сключен с лице, което извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, където потребителят има местоживееене.

- 19 При тези обстоятелства Obvodní soud pro Prahu 8 (Районен съд Прага 8) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Трябва ли под понятието „местоживее на потребителя“, съдържащо се в член 17, параграф 1, буква в) от Регламент [№ 1215/2012], да се разбира местоживеенето на потребителя към момента на предявяване на иска или пък към момента на възникване на обвързващото правоотношение между потребителя и другата страна по договора (а именно например към момента на сключване на договора), тоест налице ли е потребителски договор по смисъла на член 17, параграф 1, буква в) от посочения регламент и в хипотеза, при която към момента на предявяване на иска местоживеенето на потребителя е на територията на друга държава членка, различна от държавата, в която другата страна по договора с него извършва своята професионална или търговска дейност?
- 2) Може ли съгласно член 7 от Регламент [№ 1215/2012] срещу потребител с местоживее в друга държава членка да бъде предявен иск в съда по мястото, където задължението е било изпълнено или е трябвало да бъде изпълнено (независимо от член 18, параграф 2 и член 26, параграф 2 от този регламент), тъй като другата страна по договора с потребителя не извършва професионална или търговска дейност в държавата, в която е местоживеенето на потребителя към момента на предявяване на иска?“.

По преюдициалните въпроси

- 20 Съгласно член 99 от своя процедурен правилник, когато отговорът на въпроса се налага недвусмислено от съдебната практика или отговорът не оставя място за разумно съмнение, Съдът може във всеки един момент да се произнесе с мотивирано определение по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат.
- 21 Тази разпоредба следва да се приложи в производството по настоящото преюдициално запитване.
- 22 Най-напред следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика, в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда, той трябва да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът трябва да преформулира въпросите, които са му зададени (вж. по-специално решение от 28 май 2020 г., World Comm Trading Gfz, C-684/18, EU:C:2020:403, т. 26 и цитираната съдебна практика).
- 23 Така със своите въпроси, които следва да бъдат разгледани заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 18, параграф 2 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че посоченото в тази разпоредба понятие „местоживее на потребителя“ означава местоживеенето на потребителя към датата на сключване на съответния договор или пък местоживеенето му към датата, на която искът е предявен в съда.
- 24 От акта за преюдициално запитване е видно, че разглежданият в главното производство договор е сключен от физическо лице потребител и от нищо друго в преписката, с която разполага Съдът, не личи РА да е сключил договора с цел, свързана с неговата търговска дейност или професия по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012.
- 25 Следователно в съответствие с последната разпоредба разглежданият в главното производство договор може да спада към категорията „потребителски договори“ по смисъла на посочената разпоредба.

- 26 Що се отнася до специалните правила за компетентност в областта на потребителските договори в случай като разглеждания, в който искът е предявен срещу потребител от търговец, член 18, параграф 2 от Регламент № 1215/2012 предвижда правило за изключителна компетентност, съгласно което искът може да бъде предявен само в съдилищата на държавата членка, където има местоживеене потребителят.
- 27 В случая от акта за преюдициално запитване е видно, че РА, чието местоживеене е било на територията на Чешката република при сключване на разглеждания в главното производство договор за кредит, оттогава е променил местоживеенето си, без да уведоми за тази промяна нито своя съдоговорител, нито чешките органи.
- 28 Както обаче бе отбелязано в точка 16 от настоящото определение, прилагайки правото на сезирания съд в съответствие с член 62, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, запитващата юрисдикция стига до извода, че последното известно местоживеене на РА е в Словакия.
- 29 В това отношение следва да се констатира, първо, че текстът на член 18, параграф 2 от Регламент № 1215/2012 — по-специално на чешки, немски, английски, полски, румънски и фински — е ясен, когато посочва „държавата членка, където има местоживеене потребителят“. При това положение при буквално тълкуване на тази разпоредба се стига до извода, че искът на търговец срещу потребител може да бъде предявен само в съдилищата на държавата членка, където е местоживеенето на потребителя към датата на предявяване на иска.
- 30 Второ, както става ясно от доклада на г-н Р. Jenard по Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ С 59, 1979 г., стр. 1), при сключването на тази конвенция вече е възприето решението да се предпочете действителното местоживеене към датата на предявяване на иска, а не посоченият в договора адрес. Всъщност на стр. 33 от този доклад г-н Р. Jenard отбелязва, че „въпросът кой съд е компетентен по предявения от продавача или от заемодателя иск е доста деликатен, когато купувачът или заемателят се установи в чужбина, след като сключи договора“ и уточнява, че „[з]а да бъдат защитени, тези лица трябва да бъдат съдени единствено в съдилищата на държавата, в която са установили новото си местоживеене“.
- 31 Трето, различно тълкуване би могло да породи правна несигурност, що се отнася до това кой съд е компетентен, когато потребителят е променил местоживеенето си веднъж или няколко пъти в хода на съответното правоотношение. Всъщност подобна възможност за сезиране на няколко съдилища би била в противоречие с целта на Регламент № 1215/2012, прогласена в съображение 15 от него, според което правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими.
- 32 В този дух следва да се отбележи, че в точка 47 от своето решение от 17 ноември 2011 г., *Hypoteční banka* (C-327/10, EU:C:2011:745), в което става въпрос за Регламент № 44/2001, но което може да се приложи и за Регламент № 1215/2012, Съдът постановява, че „когато потребител, който е страна по договор за [...]кредит, прекрати местоживеенето си, преди срещу него да бъде заведено дело за нарушаване на договорните му задължения, съдилищата на държавата членка, на чиято територия се намира последното известно местоживеене на потребителя, са компетентни“. Така, когато потребителят е променил местоживеенето си няколко пъти, само неговото последно известно местоживеене към датата на предявяване на съответния иск е решаващо за определяне на международната компетентност на съд на държава членка.
- 33 Следователно съдилищата на държава членка не са компетентни да разгледат спор относно потребителски договор в съответствие с условията, предвидени в член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, когато, както е в настоящия случай, последното известно местоживеене на потребителя не е на територията на тази държава членка.

- 34 Следва още да се отбележи, че това разрешение се подкрепя, на първо място, от логиката на правилата, съдържащи се в глава II, раздел 4 от Регламент № 1215/2015, свързан с компетентността при „потребителски договори“, които правила трябва да бъдат тълкувани стриктно, при положение че представляват отклонение както от установеното в член 4, параграф 1 от този регламент общо правило за компетентност, съгласно което спорът е подсъден на съдилищата на държавата членка, където ответникът има местоживеене, така и от установеното в член 7, точка 1 от този регламент правило за специална компетентност при договорите, съгласно което компетентен е съдът по мястото, където задължението, което е в основата на иска, е изпълнено или е трябвало да бъде изпълнено (вж. по аналогия, що се отнася до Регламент № 44/2001, решение от 6 септември 2012 г., Mühlleitner, C-190/11, EU:C:2012:542, т. 26 и 27 и цитираната съдебна практика).
- 35 На второ място, както се отбелязва в доклада на г-н P. Jenard, посочен в точка 30 от настоящото определение, това решение съответства на особената цел на глава II, раздел 4 от Регламент № 1215/2012, свързан с „[к]омпетентност[та] при потребителски договори“, който установява специални правила за компетентност в полза на потребителите като страни по договора, за които се счита, че са икономически по-слаби и с по-малко юридически опит в сравнение със съдоговорителите си търговци (вж. по аналогия решение от 23 декември 2015 г., Novohm, C-297/14, EU:C:2015:844, т. 31 и цитираната съдебна практика).
- 36 Ето защо на преюдициалните въпроси следва да се отговори, че понятието „местоживеене на потребителя“, посочено в член 18, параграф 2 от Регламент № 1215/2012, трябва да се тълкува в смисъл, че означава местоживеенето на потребителя към датата, на която искът е предявен в съда.

По съдебните разноски

- 37 С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски.

По изложените съображения Съдът (шести състав) реши:

Понятието „местоживеене на потребителя“, посочено в член 18, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, трябва да се тълкува в смисъл, че означава местоживеенето на потребителя към датата, на която искът е предявен в съда.

Подписи